

LES MOBILITZACIONS PEL DRET A DECIDIR: UNA FENOMENOLOGIA DE L'ABAST SOCIAL I SIMBÒLIC DE LA REIVINDICACIÓ

Marta Rovira i Martínez

La commemoració de l'Onze de Setembre ha deixat d'ésser un gemec de dolor. Ha deixat d'ésser també un sospir de desig. És, enguany, un crit de victòria. Una victòria civil, incruenta. Comença a triomfar la voluntat catalana. I la voluntat d'un poble conscient és més forta que les espases enemigues i més forta que les lleis d'opressió, d'assimilació i de limitació.

Antoni ROVIRA I VIRGILI, 1932

INTRODUCCIÓ

L'any 2014 la societat catalana sembla haver viscut un moment àlgid en la capacitat de mobilització que pot tenir una reivindicació, una protesta, un moviment ciutadà que surt al carrer per manifestar-se. La Via Catalana, una gran mobilització consistent a omplir onze quilòmetres de la ciutat de Barcelona —i que formava una ve baixa aprofitant el traçat de les dues grans avingudes urbanes (la Gran Via i la Diagonal) que travessen l'Eixample barceloní—, va reunir un milió vuit-centes mil persones perfectament organitzades que dibuixaven a vista d'ocell una gran senyera. La imatge d'una mobilització com la de l'Onze de setembre de 2014 és de per si certament impressionant i representa una de les manifestacions més importants de la història a escala mundial. Falten qualificatius per a descriure l'abast d'una mobilització com aquesta.

Però malgrat la naturalesa extraordinària d'aquesta mobilització, el repte d'aquest article és intentar comprendre, amb una mirada sociològica, com el moviment ciutadà que reivindica el dret a decidir sobre el futur polític de Catalunya ha aconseguit generar una mobilització d'aquesta magnitud. D'entrada, cal contextualitzar-la per tal de comprendre com i per què ha es-

tat possible, quines causes poden explicar-la i quines conseqüències se li poden atribuir. De fet, el context mundial indica una mobilització creixent de la ciutadania. En l'era de la globalització, la manifestació ha guanyat pes com a forma de protesta a mesura que l'estat ha perdut legitimitat; en alguns països per la manca d'un sistema de representació democràtica (Hong Kong, Tunísia, Egipte, Líbia...), en d'altres perquè la seva base democràtica ha quedat minvada en un context de crisi del sistema econòmic i polític que sostenia el projecte de l'estat del benestar (especialment al sud d'Europa).

Paradoxalment, mentre creix la distància (o la percepció de distància) entre governs i ciutadans, aquests disposen de més recursos per ser actius en el terreny de la protesta i per a proposar alternatives. Les manifestacions pel dret a decidir són un exemple més d'aquesta crisi de representativitat del sistema polític i de la seva incapacitat per reconèixer i respondre a les demandes de la ciutadania. I tanmateix, en el cas català, estem davant d'una reivindicació que parteix d'una història reivindicativa amb una llarga trajectòria, d'una tradició reivindicativa que va néixer fa més d'un segle, des que l'any 1889 l'estàtua de Rafael Casanova es converteix en motiu d'homenatge, reivindicació i manifestacions que arriben fins als nostres dies (Crexell, 1985; Anguera, 2008). Entre la reivindicació històrica i l'actual és evident que hi ha un fil de continuïtat: la reivindicació del fet nacional català, que només ha estat reconegut a la Constitució espanyola d'una manera indirecta amb el concepte de «nacionalitats». Un reconeixement que ha estat negat reiteradament per les estructures de l'Estat i que avui és combatut de manera més explícita que mai. Però també és cert que aquest moviment reivindicatiu presenta novetats importants, molt connectades amb els moviments de protesta actuals al món, com hem dit. Per tant, l'escenari actual presenta una situació d'atzucac, però alhora una escenari inèdit per la mateixa força de la mobilització ciutadana. No sabem com passarà ni quan, però hem d'estar segurs que hi haurà canvis importants en el context polític dels pròxims anys.

1. UNA REIVINDICACIÓ HISTÒRICA EN L'ERA DE LES PRIMAVERES GLOBALES

D'entrada cal aclarir que quan parlem del moviment pel dret a decidir estem parlant d'un moviment impulsat des de l'independentisme català. Un independentisme que s'ha transformat d'una manera molt notable en els darrers anys, amb la incorporació d'un ampli sector de la societat catalana que mai no havia militat en l'independentisme. Alguns d'aquests sectors ja eren catala-

nistes (no independentistes) abans, però altres sectors dels que s'han afegit a aquest moviment potser ni tan sols s'identificaven com a tals. Aquesta gran capacitat d'aquest nou independentisme d'aglutinar al seu voltant un ampli espectre social té com a base dos factors que aparentment poden semblar contradictoris. Per una banda, es produeix una mobilització molt accentuada de les persones que volen la independència de Catalunya, que han anat augmentant en els darrers anys i que responen a un perfil majoritàriament catalanocèntric. Per altra banda, es produeix una extensió de la mobilització cap a sectors no independentistes, que s'adscriuen al moviment perquè creuen que l'autonomia catalana és insuficient i cal exercir el *dret a decidir*.

Per tant, malgrat que la mobilització té una arrel clarament independentista, també té una vocació aglutinadora molt explícita. És amb aquesta vocació que la reivindicació de les mobilitzacions s'orienta cap al dret a decidir, és a dir, el dret a votar en una consulta oficial per decidir el futur polític de Catalunya. Cal tenir en compte, en aquest sentit, que mentre que el suport a la independència oscil·la entre el 40 % i el 50 % segons el moment i les enquestes, el suport a la consulta per decidir el futur polític de Catalunya obté reiteradament el suport del 80 % o més dels enquestats. Això també explica per què una reivindicació i l'altra (dret a decidir i independència) conviuen d'una manera ambigua des del punt de vista discursiu. Una ambigüitat inevitable en un moviment que pretén ser i pot ser, per primera vegada en la història, hegemònic a Catalunya.

De fet, no es pot dir que l'independentisme català sigui un fenomen recent. La seva història es remunta als inicis del segle xx, juntament amb l'origen de la bandera estelada com a símbol de la reivindicació independentista i la creació de partits i organitzacions com Estat Català i la Unió Catalanista. Però el catalanisme majoritari no ha estat tradicionalment independentista, sinó de tendència pactista amb l'Estat, tot i que ha promogut un nacionalisme amb una forta vocació de *nation building* inspirat en moviments independentistes d'altres països com Irlanda, Noruega o la República Txecoslovaca. Malgrat no ser l'opció majoritària, doncs, l'independentisme sempre ha estat present en el conjunt del catalanisme, amb partits i organitzacions específicament independentistes. Al final del franquisme i durant el procés de desenvolupament de l'autonomia catalana, l'independentisme estava representat per partits i organitzacions radicals, extraparlamentàries i amb un component molt ideològic i molt fragmentat en successives escissions i noves organitzacions (Buch, 2012).

Als anys vuitanta i noranta, però, l'independentisme adquireix nous canals d'expressió cada vegada més connectats amb capes àmplies dels sectors

més catalanistes. Amb el naixement de la Crida a la Solidaritat, el 1981, com a resposta a l'intent de perpetuar la imposició del castellà, neix una nova manera de fer, que connecta la reivindicació per la llengua i la cultura amb amplis sectors de la societat catalana que mantenen opcions polítiques diverses. L'evolució de la Crida, sota la direcció de joves universitaris que busquen canviar la societat que han heretat del franquisme, porta l'organització, en primer lloc, a reivindicar el fet nacional omplint el Camp Nou amb el lema «Som una nació» (24 de juny de 1981) i, posteriorment, a posicionar-se a favor de l'autodeterminació. Amb aquest lema, la Crida convoca, l'11 de febrer de 1990, la primera manifestació independentista que tindrà un caràcter massiu després de la dictadura, amb la participació d'entre 10.000 i 25.000 persones. Poques setmanes abans, el 12 de desembre de 1989, el Parlament de Catalunya havia aprovat una declaració en què s'afirmava que el poble català «no renuncia a exercir el dret d'autodeterminació».

A inicis dels anys noranta la Crida entra en declivi, en part perquè membres destacats de l'entitat passen a les files d'ERC per crear una nova via de l'independentisme polític. Però al mateix temps, a la mateixa seu de la Crida, l'any 1990 neix una entitat que seria decisiva per canviar la manera com l'independentisme es presentaria en societat: el Bloc d'Estudiants Independentistes (BEI), sorgit de la confluència de diversos grups d'estudiants independentistes a la universitat. Durant els anys noranta, el BEI guanya successivament les eleccions d'estudiants a les universitats al Principat i a les Illes Balears (a València, deixarà l'espai al Bloc d'Estudiants Agermanats) i es presenta com un sindicat d'estudiants que treballa, des d'un independentisme desacomplexat, amb vocació de servei als estudiants i al país. No és estrany, doncs, que des del BEI sorgeixi una proposta com l'actual Xarxa Vives, que coordina l'acció conjunta de les universitats dels Països Catalans, o bé que siguin membres destacats del BEI els que en anys posteriors promouran la renovació d'Òmnium Cultural. Els mateixos que des de l'Associació Catalana de Professionals (ACP) inicien, l'any 2000, un nou format de celebració de l'Onze de Setembre amb la idea de convertir-lo en una festa massiva, al passeig de Lluís Companys.

L'independentisme dels anys noranta, doncs, ja té una clara vocació de construcció d'una majoria social a favor d'aquesta opció política. Tanmateix, a les enquestes del CIS d'aquests anys l'opció independentista no supera el 20 %. Des de les institucions catalanes ni tan sols es gosa fer enquestes que analitzin aquest suport, i només des de la Fundació Jaume Bofill es permet (amb molts entrebancs) fer un estudi dirigit per Montserrat Treserra i Antoni Estradé (1990) que arriba a la conclusió que entre els ciutadans de Catalunya hi

ha un ampli suport (que podria ser majoritari) a la possibilitat d'una Catalunya independent. Als anys noranta, doncs, es produeix un canvi de mentalitat en la societat catalana, sobretot a causa de l'aparició d'una nova generació que no viu la independència com un tabú, malgrat que aquesta opció política encara no té una presència normalitzada als mitjans de comunicació. L'aparició d'una Esquerra Republicana renovada i amb escons al Parlament serà la clau de volta que farà sortir l'independentisme del racó del ring polític per anar guanyant centralitat d'una manera progressiva i d'una manera molt evident a partir del canvi de segle, en què el suport a la independència com a opció primària tindrà un augment espectacular durant el període 2005-2012 (Serrano, 2013).

No podem desgranar aquí tots els factors que han afavorit el creixement d'aquest independentisme explícit en la societat catalana, sobretot en sectors joves, però convé assenyalar-ne dos que són estructurals al sistema polític. D'una banda, cal pensar que la progressiva democratització permeté a l'independentisme nous espais d'expressió que li foren vetats durant la dictadura. Alhora, des de les institucions de l'Estat espanyol i des dels partits polítics majoritaris, els recels envers el catalanisme i el progrés de la llengua i la cultura catalana conduïren a un combat sovint agressiu contra qualsevol expressió de recuperació lingüística i cultural que no fos residual, sinó que tingués vocació nacional. En el marc d'un estat uniformitzador és evident que no hi pot encaixar un projecte de construcció nacional des de Catalunya. No obstant això, des del catalanisme majoritari es va plantejar durant els anys vuitanta i noranta, de manera insistent, un encaix en el marc institucional espanyol d'aquest projecte nacional català.

En institucionalitzar aquesta tensió per canals democràtics, el que resulta en realitat és una eina potencialment eficient per gestionar la inestabilitat, però no en si mateix un mecanisme que posi fi de manera permanent ni a la tendència de l'Estat a promoure un projecte d'identitat nacional compartit ni tampoc a la tendència de les nacions minoritàries a reclamar un major nivell de reconeixement. [Serrano, 2013, p. 43]

El procés de reforma de l'Estatut que es du a terme entre el 2004 i el 2006 és la constatació d'aquesta impossibilitat. Després d'un procés de discussió gens fàcil, l'Estatut és aprovat pel Parlament de Catalunya el 30 de novembre de 2005. A partir d'aquí s'iniciarà un procés de desencantament accelerat a causa del rebuig dels grans partits espanyols al text estatutari aprovat al Parlament de Catalunya (malgrat les promeses del president espanyol, Rodríguez Zapatero).

1.1. La mobilització més gran

El 18 de febrer de 2006 es produeix una gran mobilització contra la retallada de l'Estatut, organitzada per un moviment de nova creació, la Plataforma pel Dret a Decidir (PDD). Aquesta plataforma estava formada per independentistes que podríem definir com a antics i nous, és a dir, sectors militants de l'independentisme des dels anys vuitanta, sectors de militants joves de la societat civil i noves entitats nascudes d'aquest nou independentisme menys escorot ideològicament a l'esquerra i que ofereix un discurs renovat. La Plataforma pel Dret a Decidir comptava amb el suport d'entitats com la Plataforma per la Llengua, Sobirania i Progrés, Gent de la Terra i Òmnium Cultural.¹ Finalment, aquest moviment d'entitats noves i antigues va confluïr en la Plataforma pel Dret a Decidir, creada el 2005 com a espai d'acció conjunta per anar eixamplant la base social favorable a decidir sobre el futur polític de Catalunya. I és aquí on es produeix un dels canvis importants de la proposta independentista del nou segle, ja que al projecte nacional-cultural (normalització de la llengua i la cultura catalanes) s'hi suma una proposta politicodemocràtica, que exigeix poder decidir en clau sobirana però sense predeterminedar l'opció final que prengui el cos electoral català.

És en aquest punt que la reivindicació catalana connecta amb els moviments que a tot el món, també a Catalunya, reclamen cada vegada més una ciutadania amb capacitat de decisió directa sobre els temes que l'afecten, a través de moviments que busquen noves formes de participació i que treballen amb nous estils d'organització. L'independentisme s'impregna també d'aquests elements de conflicte i de cultura de la protesta. Unes formes que entronquen amb una demanda creixent entre els catalans per canviar el marc polític que els governa.

La manifestació del 18 de febrer de 2006, que es convocà amb el lema «Som una nació i tenim dret a decidir», fou un èxit, malgrat que només comptava amb el suport de les entitats promotores, Òmnium Cultural, ERC i EUiA. Per primera vegada una manifestació que reivindicava el fet nacional omplia de manera massiva els carrers de Barcelona. Malgrat el ball de xifres,² no hi ha dubte que la manifestació va ser clarament massiva, ja que es va omplir la Gran Via des de la plaça d'Espanya fins a la plaça de Catalunya. Es posava en evidència un canvi de cicle.

1. De fet, amb el canvi de segle es constitueixen noves entitats que plantegen la qüestió de la independència des de la societat civil.

2. Segons els organitzadors hi van participar 700.000 persones. Segons la Guàrdia Urbana de Barcelona no foren més de 125.000 persones.

La PDD va convocar una nova manifestació l'1 de desembre de 2007, aquesta vegada incorporant un altre element cabdal en el procés sobiranista: les qüestions econòmiques i d'infraestructures. Amb el lema «Som una nació i diem PROU!», la manifestació reivindicava el dret a decidir sobre les pròpies infraestructures, responent així a la manca d'inversió per part de l'Estat a Catalunya, almenys al nivell equivalent al PIB català. Aquesta vegada hi van donar suport els partits polítics catalanistes (CiU, ERC, ICV, EUiA i CUP) menys el PSC. L'èxit de la convocatòria, que omplí el passeig de Gràcia i la Via Laietana amb una massa xifrada en 700.000 persones segons els organitzadors (i 200.000 segons la Guàrdia Urbana), donà sens dubte empenta al moviment a favor del dret a decidir, que anava sumant sectors que tradicionalment no havien militat en l'independentisme (Martí, 2014).

Des de l'aprovació de l'Estatut, s'inicià un procés d'impugnació per part del Partit Popular, del Defensor del Pueblo i d'altres grups contra el text que semblava que havia de comportar de nou una gran mobilització de la PDD. Però les divisions internes impediren que la PDD s'erigís en l'espai de confluència d'un ampli moviment social de protesta que ja havia anat prenent forma. Òmnium Cultural prengué el relleu en el lideratge d'aquest espai i convocà una nova manifestació el 10 de juny de 2010 sota el lema «Som una nació. Nosaltres decidim». Hi donaren suport tots els partits polítics amb representació parlamentària, excepte PP i C's, a més de 1.600 entitats. La participació fou calculada en més d'un milió de persones³ que ompliren els carrers del centre de Barcelona, desbordant totes les previsions. Sens dubte fou la més multitudinària de la història de Catalunya.

La història de les grans mobilitzacions va continuar els anys següents amb les que es convocaren l'Onze de Setembre, Diada Nacional de Catalunya, i amb l'aparició d'un nou actor en escena: l'Assemblea Nacional Catalana (ANC). Les mobilitzacions de l'ANC, organitzades juntament amb Òmnium Cultural, han marcat fites cada vegada més agosarades en la capacitat de mobilització d'aquest moviment pel dret a decidir. L'Onze de Setembre de 2012 la manifestació tingué per lema una proclama netament independentista: «Catalunya, nou estat d'Europa». Els participants constituïen una massa que va ocupar tot el centre de Barcelona, concentrada al voltant del passeig de Gràcia i la Via Laietana. Els organitzadors van parlar de dos milions de persones i la Guàrdia Urbana, de 600.000 persones.

El 2013 l'ANC va decidir assumir el repte de fer una cadena humana que recorregués tot el territori del Principat, resseguint la costa. Aquesta fita es va

3. Un milió i mig segons els organitzadors i un milió cent mil segons la Guàrdia Urbana.

aconseguir amb la participació d'1.600.000 manifestants i 30.000 voluntaris. Aquesta vegada els participants s'havien inscrit en un aplicatiu que els distribuïa per trams al llarg de la costa catalana. Aquesta mobilització va tenir un gran impacte internacional i va situar la reivindicació catalana a les portades dels principals rotatius i les principals cadenes del món.

L'any següent, coincidint amb el tricentenari 1714-2014, la mobilització va consistir a formar una veu baixa a l'Eixample barceloní, que volia simbolitzar tant la idea de «victòria» com la idea de «votar». Es va demanar als participants que es vestissin de groc o de vermell, alternativament, per tal de formar una gran senyera que es filmaria des de l'aire. L'anomenada «Via Catalana» va comptar amb una participació d'1.800.000 manifestants segons la Guàrdia Urbana i unes 500.000 persones inscrites prèviament. Parlem, doncs, d'un moviment d'àmplia base social que de manera continuada en el temps es mobilitza en favor d'una reivindicació. I això, amb aquest abast, i d'aquesta manera, no s'havia vist mai abans a Catalunya. Fins al punt que ha quedat eclipsat el referent de la gran manifestació de l'Onze de Setembre de 1977, i potser també el que va representar aleshores.

1.2. Mobilitzacions a l'era d'Internet

El moviment pel dret a decidir és un moviment que es caracteritza per una gran generació d'esforços i d'iniciatives que parteixen de la base social. L'ANC, una entitat de nova creació, té 40.000 associats repartits en unes 500 assemblees territorials arreu de Catalunya. Òmnium Cultural, que tenia 15.000 socis l'any 2004, actualment en té gairebé 50.000. Al mateix temps, la mobilització de persones a títol voluntari ha estat notable. En fou un exemple la mobilització per organitzar les consultes municipals sobre la independència que es produïren entre el 2009 i el 2010 a 518 municipis, amb la participació de 512.452 persones/votants (el 19 % del cens). El sí hi va obtenir el 93,3 % dels vots (478.353), el no el 4,3 % (22.051), el vot en blanc el 2 % (10.461) i el vot nul el 0,3 % (1.587).

Les consultes per la independència constitueixen una experiència innovadora de participació ciutadana que s'orienta a través d'un ítem molt comú en altres mobilitzacions actuals al món: la democràcia. Altres iniciatives que han sorgit en aquest context post-Estatut són la Marxa 10.000 a Brussel·les del març del 2009, la campanya «Decideixo decidir», que recollí signatures per proposar una llei de consultes catalana al Parlament, la constitució de l'Associació Catalana de Municipis per la Independència, la Marxa per la Independència del 2012 i el boicot als peatges de les autopistes, entre d'altres.

Cal destacar, doncs, la morfologia d'aquest moviment que, partint de la matriu de l'associacionisme de més tradició, com és el cas d'Òmnium Cultural, ha generat nous formats associatius, com el de l'ANC o l'agrupació de regidors i municipis, així com una gran capacitat de desplegament de voluntariat. Cal pensar que, per exemple, les consultes per la independència es van organitzar a través d'agrupacions locals creades *ex novo* per part de ciutadans a títol individual (Muñoz, Guinjoan i Vilaregut, 2010). Com en altres llocs, Internet és a la base de la capacitació de la ciutadania per a generar moviments de protesta d'àmplia base social. En el cas català cal afegir-hi, a més, que el moviment de protesta es desplega amb una gran capacitat d'organització ordenada i lògicament complexa. No es tracta d'una mobilització feta a cop de tuït, que es reuneix espontàniament en un indret per manifestar-se en contra d'un poder inamovible, sinó que es mou en un terreny que va des de l'adscripció espontània de milers de persones fins a la participació dels partits polítics parlamentaris i de membres del Govern, entremig de grans dosis d'organització horitzontal entre associats d'entitats diverses. Es tracta, doncs, d'un tipus d'organització polièdrica, que conté una estructura directiva, però alhora una gran autonomia per part de les bases territorials. Cal pensar en l'envergadura logística d'organitzar meses electorals, sistemes informàtics de control de la participació, servei d'ordre, ubicació geogràfica de dos milions de persones, circulació i trànsit, a més dels nombrosos actes que s'organitzen cada dia a tot el territori català per promoure les idees i propostes d'aquest moviment. Només per a les consultes municipals per la independència, es van organitzar 3.500 actes (Muñoz, Guinjoan i Vilaregut, 2010).

Certament, aquesta participació d'una àmplia base social perfectament organitzada sense necessitat d'una forta estructura vertical ni d'una tasca de comissariat polític és el que defineix el caràcter innovador d'aquest moviment. Internet sens dubte és el magma facilitador d'aquesta versatilitat organitzativa. Però també ho és el fet que estem davant de la generació més ben formada de la història de Catalunya. O el fet que la crisi econòmica i política dels darrers anys ha produït una reacció envers la necessitat d'un nou apoderament dels ciutadans, que no se senten reconeguts per l'estructura institucional que fins ara ha funcionat a les democràcies occidentals. Internet és també el nou mitjà d'expressió d'aquest descontentament, com també el nou marc de reconstrucció del sentiment de comunitat, que s'expressa en les manifestacions en forma de ritual col·lectiu de masses. En aquest sentit, el caràcter festiu, alegre i familiar de les mobilitzacions pel dret a decidir ha acabat de donar al moviment una gran dosi de legitimitat.

Una legitimitat que fou contrastada mitjançant la participació, en forma

de votants i de voluntaris, en la consulta convocada de manera alegal pel Govern de la Generalitat el 9 de novembre de 2014. Els partits polítics a favor del dret a decidir havien pactat el 12 de desembre de 2013 la proposta de fer una consulta a la ciutadania a través d'una consulta doble: «Vol que Catalunya esdevingui un Estat?» i «En cas afirmatiu, vol que aquest Estat sigui independent?». Per tal de dur a terme la consulta, es va aprovar al Parlament de Catalunya (19 de setembre de 2014) una Llei de consultes populars no refrendàries, que volia evitar el veto del Tribunal Constitucional, que finalment va anul·lar-la cautelarment, com també va anul·lar cautelarment i de manera urgent el decret de convocatòria de la consulta, signat pel president de la Generalitat el 14 d'octubre de 2014.

En el marc enrarit de la crisi institucional entre els governs espanyol i català produïda per la consulta, el Govern de la Generalitat optà per convocar igualment la ciutadania a participar en una consulta que s'organitzà completament a través del voluntariat i de la seva gestió per Internet. En total, foren 40.000 les persones que s'inscriviren a través del web creat per la Generalitat per dur a terme diverses tasques d'organització de la consulta: vocals i presidents de meses, coordinadors de col·legis electorals, etc.

Aquesta actuació del Govern de la Generalitat traslladava les mobilitzacions pel dret a decidir al terreny institucional, en el que es pot considerar com un acte de desobediència que encara està pendent d'un procés judicial que pot comportar sancions per al Govern i per als ciutadans que hi van participar. També constitueix una situació inèdita des del punt de vista de les mobilitzacions, ja que posa la Generalitat en el terreny de l'acció ciutadana espontània, en aquest cas també a través de l'ús d'Internet com a eina de mobilització i d'autoorganització ciutadana. Ningú no «dirigia» obertament les tasques del voluntariat, oficialment cap organisme governamental «controlava» l'acció dels voluntaris implicats en la consulta. Malgrat això, l'organització de la consulta va funcionar sense cap entrebanc, i va permetre que es produïssin 2.305.806 votacions dins del territori català i fora, en delegacions a l'estranger.

El resultat donà un 80,76 % de vots favorables al *sí-sí* (1.861.753), un 10,07 % de *sí-no* (232.182) i un 4,5 % de *no* (104.772). Els vots comptats com a «altres» van ser un 3,09 % (71.131); el *sí-blanc*, un 0,97 % (22.466), i els vots en blanc, un 0,56 % (12.986). Per tant, la consulta fou una demostració de l'ampli suport que té la independència com a opció política, així com la sorpresa d'una certa mobilització dels no-independentistes. Una mobilització que des de la consulta del 9 de novembre de 2014 ha anat, també, en augment.

2. MORFOLOGIA DEL SUPORT A LES MOBILITZACIONS PEL DRET A DECIDIR

Qui conforma aquest moviment pel dret a decidir que es va desvetllar a partir del 2006 i que ha aconseguit mobilitzar al voltant de dos milions de persones de manera reiterada en aquests darrers anys? Quins sectors o perfils socials aplega? Com es pot mesurar el seu impacte social? Al començament de l'article hem descrit de manera molt sintètica l'evolució de l'independentisme des dels anys vuitanta. Ara bé, també hem comentat com aquest moviment ha passat completament la seva matriu social originària per abraçar un corpus social molt més ampli, amb uns perfils ideològics molt transversals, que van des dels més liberalconservadors (CiU) fins a posicions molt a l'esquerra (CUP).

Entenem, doncs, que és aquest independentisme clàssic el que impulsa el cicle de mobilització d'on sorgeixen les consultes, per bé que el mateix cicle provoca l'aparició de nous actors sociopolítics que no comparteixen les mateixes coordenades ideològiques d'aquest independentisme. [Muñoz, Guinjoan i Vilaregut, *Informe sobre l'estat de la democràcia a Catalunya*, 2010]

Les enquestes realitzades en aquests darrers anys sobre el suport a la independència de Catalunya confirmen aquesta diversitat ideològica al voltant de l'eix nacional. Per bé que hi ha un cert decantament cap a l'esquerra entre els «independentistes», el seu vot queda força repartit entre diversos partits polítics. Però més que analitzar les intencions de vots de la població catalana en una hipotètica consulta oficial per la independència de Catalunya, volem abordar específicament les característiques d'aquest moviment de suport al dret a decidir. Algunes dades globals ens poden explicar alguns aspectes del canvi que s'ha produït en els darrers anys i que hem comentat, com ara la creixent identificació nacional catalana, davant de la identificació nacional espanyola (Hierro, 2010). També sabem que les persones amb ambdós progenitors nascuts a Catalunya tenen més probabilitats de ser favorables a la independència, que en el cas de les persones amb un dels progenitors nascut a Catalunya hi ha un sector que dóna suport a aquesta opció, i que és clarament minoritària (però no inexistent) entre les persones amb ambdós progenitors nascuts fora de Catalunya. Però fent la lectura al revés, és a dir, mirant la composició d'aquest moviment, tal com explica Ivan Serrano (2013), una proporció rellevant dels que donarien suport a la independència està conformada per persones amb una identitat dual catalana-espanyola, fills de pares nascuts fora de Catalunya.

És a dir, quan analitzem la relació entre la identificació nacional i l'opció de l'estat independent a través d'un referèndum, les identitats duals representen una part majoritària entre aquells que votarien afirmativament, ja que si bé els percentatges de suport a la independència són decreixents, amb una major identificació espanyola, tanmateix són els ciutadans que manifesten algun grau d'identificació amb Espanya els que acaben representant la majoria dels que donen suport a l'opció de l'estat propi. [Serrano, 2013, p. 143]

Aquest és un aspecte molt rellevant del cas català, que el diferencia d'altres processos en què difícilment les persones provinents de la immigració, que conserven la seva llengua i la seva cultura, s'identifiquen amb processos de *nation building* o de *state building*. Tanmateix, en el cas català hi ha dos factors que poden explicar aquesta «singularitat». D'una banda, el fet que la societat catalana està conformada, en tres quartes parts, per persones que tenen algun progenitor no nascut a Catalunya. Això fa que sigui impossible un moviment social d'ampli abast sense la implicació de les persones amb *background* migratori. D'altra banda, hi ha el factor d'una identitat catalana prou flexible per permetre la identificació per part de persones que tenen orígens culturals molt diversos.

Pel que fa als factors que incentiven les mobilitzacions, encara hi hem d'afegir un tercer element: la insatisfacció respecte del model autonòmic actual és majoritari entre els catalans (64 %).⁴ Però també és majoritària l'opinió que no hi haurà pacte ni solució negociada amb l'Estat (64,5 %). De fet, podem considerar que l'actitud de l'Estat espanyol i dels partits polítics amb més representació ha estat determinant per incentivar les mobilitzacions a favor del dret a decidir. Com dèiem, s'ha produït un enrocament clar del Govern espanyol davant d'un context en què diversos factors produeixen desconfiança i desafecció per part de la ciutadania cap a les institucions. El moviment pel dret a decidir n'és un, però també hi ha l'efecte de la crisi econòmica i la mobilització del 15M, com també l'efecte que produeixen en la ciutadania els casos de corrupció, molts d'ells gravíssims, que s'han anat descobrint de manera reiterada en els últims anys.

En aquest sentit, és interessant observar les dades que aporta l'*Informe sobre l'estat de la democràcia a Catalunya 2013*, en què es posa en evidència un augment considerable del percentatge de població que en els darrers anys declara par-

4. En l'enquesta del CEO un 64 % dels enquestats consideren que Catalunya té un nivell insuficient d'autonomia. Un 26 % consideren que hauria de ser un estat federat, i un 39 % consideren que hauria de ser un estat independent. Davant la pregunta dicotòmica, el 44 % opten pel *sí* a la independència i el 48 % s'hi oposen.

ticipar en entitats, manifestacions, concentracions, actes de protesta, boicots, etc. Segons les dades d'aquest informe elaborat per Marc Parés, el percentatge de persones que participen en entitats ha passat del 31 % l'any 2001 al 45 % el 2006 i al 62 % l'any 2011. Pel que fa a les manifestacions, també es pot observar un espectacular augment que es produeix entre el 2007 i el 2013 en el volum de participants, que passa del 12,8 % al 45,5 %.

Com dèiem, cal explicar aquest augment tant per les mobilitzacions pel dret a decidir com per les mobilitzacions contra les retallades i per l'escola pública o pel moviment 15M. Aquest darrer tipus de mobilitzacions explica de fet l'augment de les convocatòries de concentracions i manifestacions que s'ha produït durant els darrers anys, des de 3.861 l'any 2009 fins a 6.280 l'any 2012. D'altra banda, segons els resultats de l'*Encuesta social europea*, a Espanya un 25,8 % de les persones han participat en una manifestació autoritzada entre el 2011 i el 2012, una xifra molt per sobre de la mitjana europea, que se situa en un 6,7 % (*Encuesta social europea*, 2013).

Així mateix, segons el mateix informe hi ha un percentatge important de persones que afirmen haver participat en actes polítics o reivindicatius, en la recollida de signatures per alguna causa, en la compra de productes per raons socials o polítiques, etc. És a dir, s'ha produït un increment notable de la participació ciutadana en moviments socials i de protesta. Aquesta progressiva politització no afecta només el moviment pel dret a decidir, però és aquest el que ha aconseguit un nivell més alt de mobilització en accions concretes, com hem vist.

D'altra banda, gràcies a un estudi fet per Muñoz, Guinjoan i Vilaregut (2010), podem conèixer algunes característiques dels participants en les consultes per la independència que es van fer a molts municipis de Catalunya entre el 2009 i el 2010. A falta de dades sobre els perfils de votants,⁵ els autors de l'estudi han dut a terme una anàlisi de la distribució de les consultes als municipis per tal d'extreure conclusions a través del nivell de participació i la localització de municipis on es van fer consultes en el territori. Tret d'alguns casos extrems, el nivell de participació se situà al voltant del 30 % de mitjana, però amb moltes diferències segons el municipi (Sant Boi de Llobregat, 6,7 %; Sant Jaume de Frontanyà, 90,4 %). La xifra de participació global se situà en el 19,4 % de la població més gran de 16 anys, o bé el 23 % del cens electoral.

5. Cal preguntar-se per què no s'ha inclòs a cap de les enquestes del CEO una pregunta sobre la participació en aquestes consultes, que es van dur a terme en un terç dels municipis i en les quals van participar gairebé dos milions de persones a tot Catalunya. Que no fossin oficials no vol dir que no es pugui preguntar sobre elles des d'un organisme que fa estudis oficials.

FIGURA 1. Mapa dels municipis on es van celebrar consultes per la independència de Catalunya (2009-2010)



Font: Muñoz, Guinjoan i Vilaregut (2010).

Després d'analitzar la relació entre els municipis on es van celebrar consultes, el nivell de participació i les variables que permeten identificar la tendència associativa i de vot en aquests municipis, els autors de l'estudi conclouen que hi ha una relació força clara entre la presència de socis d'Òmnium al mateix municipi i la realització de la consulta. D'altra banda, també hi ha una relació clara entre la presència de votants d'ERC i ICV i el fet de realitzar una consulta al municipi. D'entrada, pot sorprendre la presència del vot a ICV com a variable positiva si tenim en compte que aquest partit sempre ha mantingut una posició ambigua sobre la qüestió de la independència. Però si tenim en compte que en aquell moment probablement a les consultes s'hi van comprometre moltes persones que no provenien de la militància independentista, podem suposar que aquest nou perfil podria haver estat format predominantment per votants de partits d'esquerres que se sentien identificats amb una iniciativa ciutadana que tenia com a valor de referència la democràcia.

Pel que fa al percentatge de vots emesos en cada municipi, és a dir, el nivell de participació, existeix una relació negativa amb el percentatge de població estrangera al municipi. També hi ha una relació entre el nivell de participació

en les eleccions al Parlament de Catalunya, com també el percentatge de vot que reben ERC i CiU, i la participació en les consultes. En canvi, el percentatge de vot a PSC i PP és un factor que actua en una relació negativa amb la participació en les consultes.

TAULA 1. Percentatges de resposta a la pregunta «Participar en els afers públics és un dret que tothom té, com el de reunir-se o el de manifestar-se, i ningú no està obligat/ada a participar-hi si no pot o no vol fer-ho. En concret, quina de les següents frases descriu millor la seva situació en el passat procés participatiu del 9 de novembre de 2014:»

	<i>No hi vaig participar ni hi vaig votar perquè no vaig poder (feina, malaltia)</i>	<i>No hi vaig participar ni hi vaig votar perquè no vaig voler</i>	<i>No hi vaig participar ni hi vaig votar perquè m'ho van impedir</i>	<i>Estic segur/a que hi vaig participar i hi vaig votar</i>	<i>No ho sap</i>	<i>No contesta</i>
Total	7,5	34,2	0,5	57,2	0,3	0,4
PPC	3,6	85,7	0,0	10,7	0,0	0,0
CiU	7,7	12,2	0,0	80,1	0,0	0,0
ERC	0,5	3,8	0,5	95,1	0,0	0,0
PSC	5,1	59,0	0,0	34,6	0,0	1,3
ICV-EUiA	5,4	17,6	1,4	75,7	0,0	0,0
C's	0,0	95,1	0,0	4,9	0,0	0,0
CUP	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0
Altres/Nul	17,4	34,8	4,3	43,5	0,0	0,0
En blanc	6,7	33,3	0,0	60,0	0,0	0,0
No va votar	12,1	62,1	0,4	23,8	1,2	0,4
Nr	14,5	33,9	1,6	50,0	0,0	0,0
Nc	10,8	30,4	1,0	55,9	0,0	2,0

Font: Enquesta sobre el context polític a Catalunya (2014).

Com ja hem dit, el gran moment àlgid de la mobilització a favor del dret a decidir fou la consulta celebrada de manera oficiosa el 9 de novembre de 2014. Una pregunta introduïda en l'enquesta del Centre d'Estudis d'Opinió sobre el context polític a Catalunya del 2014 (taula 1) ens permet saber alguna cosa del perfil social dels participants en aquesta consulta. El 57,2 % dels enquestats afirmava haver-hi participat. El 34,2 % deia que no hi havia volgut participar. I el 7,5 % deia que no hi havia participat perquè no havia pogut. Una anàlisi de les variables que ofereix l'enquesta ens permet observar que hi van participar més els homes (59 %) que les dones (55 %), i que entre els joves (18-35 anys) hi ha més participants (62-63 %) que entre els més grans de 35 anys (55 %). La vinculació entre aquesta pregunta i el record de vot en les darreres eleccions generals ens aporta la informació següent: van participar de manera majori-

tària en la consulta els votants de CiU, ERC, ICV-EUiA i CUP i, en menor mesura, els votants que van emetre vots nuls o en blanc. Per contra, no hi van participar, o ho van fer de manera molt residual, els votants del PP i de C's, i només una part dels votants del PSC i dels abstencionistes.

Independentment del fet que sigui veritat, que un 57 % de l'electorat català afirmi que va participar en la consulta del 9N és un indicador molt rellevant del nivell de consens social que ha assolit la mobilització pel dret a decidir. Més enllà del consens, cal preguntar-se per la seva capacitat d'incidir en la dinàmica política, així com en la influència sobre els canvis polítics que es poden produir en els pròxims anys. En aquest sentit, malgrat que es tracta d'una mobilització quantitativament extraordinària, hi ha factors que en poden disminuir l'efecte, almenys a curt termini.

3. LA INCIDÈNCIA DE LES MOBILITZACIONS PEL DRET A DECIDIR

De manera immediata, aquestes mobilitzacions han tingut una influència cabdal en el context polític català, tant pel que fa a la dinàmica parlamentària com pel que fa al debat polític. Des de fa uns anys la qüestió de la independència de Catalunya, així com la qüestió d'un referèndum sobre aquest tema, és present de manera permanent en el debat públic, més encara havent-se produït el referèndum sobre la independència d'Escòcia sense cap entrebanc per part del Govern de Londres, més encara també després de l'experiència de la consulta del 9N. Aquestes mobilitzacions també han tingut una influència molt important en el canvi d'opinió d'una part important de la societat catalana respecte al dret a decidir, la independència i la necessitat d'un canvi polític en molts altres aspectes. Però fins a on arriba aquesta influència? Hi ha manera de saber-ho?

3.1. Sumar fins a on?

Segons Martí i Silva (2014), és impossible interpretar la vida política d'un país sense tenir en compte les mobilitzacions i les protestes impulsades per milers i milers de persones anònimes a favor o en contra de determinades qüestions. És a dir, la influència de les mobilitzacions en la dinàmica política és ben clara. En el cas que ens ocupa, es tracta d'unes mobilitzacions d'un volum extraordinari i amb un consens molt fort al darrere. Malgrat això, no s'ha assolit cap dels objectius finals que pretenia el moviment: a) aconseguir un referèndum

vinculant sobre la independència de Catalunya, b) aconseguir una majoria social a favor de la independència.

Però, segons els mateixos autors, no és tan fàcil que un moviment social aconseguixi els seus objectius. Cal que aconseguixi una sèrie de fites que tenen a veure amb la seva capacitat per sumar adhesions, mantenir-les i aconseguir incidir en el discurs públic, abans d'aconseguir que el poder polític canviï les seves preferències a favor del que proposa el moviment social.

Es preciso señalar que los movimientos sociales deben recorrer un largo camino y superar muchos retos antes de convertirse en motores del cambio (o contra-cambio) social. Tal como exponen McAdam, McCarthy y Zald (1999: 477), un movimiento social debe superar seis tareas de suma importancia para que sus propósitos tengan impacto en la sociedad, a saber: 1) tener un núcleo de activistas comprometidos; 2) conseguir nuevos miembros; 3) mantener la moral y el nivel de compromiso de los miembros con los que ya cuenta; 4) conseguir cobertura de los medios de comunicación, e idealmente (aunque no necesariamente) favorable a sus puntos de vista; 5) movilizar el apoyo de grupos externos; 6) limitar las opciones de control social que pudieran ser ejercidas por sus adversarios; y, en último término, 7) influir sobre lo político y conseguir que el Gobierno (o la Administración) actúe. [Martí i Silva, 2014, p. 9]

Les mobilitzacions pel dret a decidir han assolit amb escreix les tres primeres tasques. La quarta, només a mitges si es té en compte que la informació que arriba a les llars catalanes és majoritàriament de televisions espanyoles que no informen gairebé mai d'aquestes mobilitzacions i que quan ho fan tendeixen a minimitzar-les. Pel que fa a la mobilització dels grups externs, des del moviment (especialment des de l'ANC) s'ha plantejat l'estratègia de mobilització com una lluita per arribar a més i més sectors socials, per tal d'anar engruixint el consens generat al voltant del dret a decidir. Això ha produït un debat intern, en el si del moviment, sobre quina és la millor estratègia per seduir els anomenats «indecisos», és a dir, aquells sectors que poden ser favorables al dret a decidir però que no tenen clar que hagin de participar en les mobilitzacions, ni tampoc no tenen clar el seu vot sobre la independència. En aquest sector hi pesa sobretot la por de les conseqüències negatives que l'anomenat *procés cap a la independència* pot comportar, tant pel que fa a l'economia com pel que fa al clima polític.

El moviment pel dret a decidir es planteja, doncs, portar a terme campanyes que tinguin incidència en els àmbits territorials més reacis a la mobilitza-

ció, alhora que també es planteja continuar exercint pressió amb mobilitzacions de grans dimensions, com la que es proposa per a la pròxima Diada Nacional. Però en realitat, més que la necessitat d'incrementar el suport social de base, en un moviment que ja té una gran dimensió numèrica, el que limita la incidència de les mobilitzacions és sobretot els aspectes 6 i 7 de la llista de Martí i Silva. És a dir, la capacitat dels adversaris per neutralitzar els efectes del moviment és molt gran.

3.2. L'efecte simbòlic i polític de sumar

De la mateixa manera que la mobilització pot tenir efecte sobre l'agenda política i els missatges dels mitjans de comunicació, aquests poden influir en la percepció social del moviment. En aquest cas, cal tenir en compte que els mitjans de comunicació de fora de Catalunya no han donat gaire cobertura mediàtica a la mobilització. En algun cas, com la televisió pública espanyola (TVE), s'ha minimitzat clarament el fenomen, mentre que en els altres casos ha tingut un tractament també petit però molt negatiu (Telecinco, Antena 3, La Sexta...) i només puntualment s'han convidat representants polítics favorables a la independència o al dret a decidir. Per tant, en aquest aspecte el moviment topa amb les opcions de control social que tenen els adversaris a través dels missatges que emeten en els mitjans de comunicació afins, amb una gran penetració en les audiències a Catalunya. Aquesta mateixa limitació es pot traslladar a la premsa i a la ràdio. També per part dels partits opositors al dret a decidir s'han emès missatges amb la clara intenció de minimitzar la dimensió i la legitimitat d'aquest moviment de protesta, com una estratègia per minimitzar-ne el valor social i simbòlic.

Així, respecte de les grans manifestacions que hem esmentat, la reacció de les formacions polítiques contràries, especialment el Partit Popular, ha estat la de negar-ne la dimensió apel·lant a la «majoria silenciosa» que no es manifesta o parlant d'«uns quants manifestants». De fet, el ball de xifres forma part del combat per atribuir o minvar el valor simbòlic de les manifestacions. Com explica l'investigador Ramon Adell (2005), que ha analitzat les manifestacions a Madrid des del final del franquisme, una quantitat de manifestants és sempre un camp de batalla pel que fa a fixar una xifra. Una dada que no respon només a la capacitat de quantificar a l'alça o a la baixa, sinó a la imposició d'un cànon de valors numèrics, com recordava Elias Canetti a *Masa e potere* (2015), on parlava de la devaluació que comporta l'acumulació de referències a la mobilització «del milió de persones». Quan en el cas de les manifestacions pel

dret a decidir es parla de «manifestacions històriques», cal tenir en compte que el concepte *manifestació històrica* és una referència a la qual s'atorga valor simbòlic, però també pot esdevenir una referència devaluada davant la qual cal mostrar signes de superació. Per això les mobilitzacions pel dret a decidir, malgrat la seva magnitud, poden quedar atrapades en la necessitat de demostrar una capacitat cada vegada més gran si continuen reiterant-se i convertint-se en l'únic mecanisme d'expressió de la protesta en un context polític totalment advers. De fet, les manifestacions són factors de creació d'estats d'opinió que tenen influència durant un temps determinat. La dinàmica de creació d'expectatives pot acabar atrapant els promotors de la protesta en una dinàmica d'autocompliment de profecies d'efecte pervers. Cal saber administrar el poder de la manifestació. Això també dependrà de la dinàmica del conflicte i de la seva continuïtat en el temps.

Com adverteixen també Martí i Silva (2014), les protestes ciutadanes, perquè puguin ser canalitzades cap a solucions polítiques, cal que trobin el que anomenen «estructures d'oportunitats» (domèstiques i internacionals). En el cas d'una estructura política tancada com l'espanyola, els moviments de protesta recorren a les oportunitats polítiques internacionals. Però en el cas de Catalunya, el reconeixement internacional de la reivindicació té certes dificultats, pel fet que Espanya és un estat de la Unió Europea (UE) reconegut com a democràtic i no existeixen forces internacionals que actuïn, oficialment, pressionant perquè Espanya deixi votar els catalans, almenys no encara. Finalment, els silencis comunicatius, les prohibicions i la condemna institucional reiterada per part de l'Estat espanyol bloquegen l'efecte de canvi que podria produir de manera immediata, com seria esperable en una democràcia madura, el moviment pel dret a decidir.

3.3. Sumar amb qui?

Les mobilitzacions, doncs, han trobat una gran adhesió en la societat catalana i un gran rebuig per part de les forces polítiques, els mitjans de comunicació i les institucions de l'Estat, mentre que en l'àmbit internacional l'àmplia repercussió mediàtica immediata de les mobilitzacions no s'ha traduït encara en un coneixement gaire específic del cas català ni en una acció de mediació de la UE, com desitjarien els promotors del moviment de protesta a favor del dret a decidir. En aquest context, caldria esperar que les mateixes mobilitzacions tinguessin un efecte de cohesió i d'afirmació del grup d'actors que hi participen.

Tanmateix, cal tenir en compte que les mobilitzacions pel dret a decidir van tenir una incidència immediata que portà al canvi de preferències en les decisions del Govern de la Generalitat de Catalunya. El president de la Generalitat assumí personalment el compromís d'aconseguir que els ciutadans poguessin votar en un referèndum sobre la independència de Catalunya. El bloqueig de l'Estat portà a la «solució» no legal de la consulta del 9N i alineà la Generalitat amb la posició i les demandes del moviment pel dret a decidir. Aquesta és, però, una arma de doble fil. Perquè mentre que l'Estat continua oposant-se a cedir a cap de les demandes del moviment, la Generalitat li atorga una base legítima, però alhora també un perfil institucional que pot disminuir l'adhesió al moviment per part d'aquells sectors que busquen l'oposició política en el marc espanyol.

En aquest sentit, és una fal·làcia plantejar que la qüestió nacional i la qüestió social van deslligades, perquè en realitat del que es tracta és d'una doble dimensió nacional, d'una duplictat de camps polítics que se superposen generant diferents jocs d'oposicions. Aleshores, les mobilitzacions són interpretades com un joc de forces locals. És de fet la resistència a una definició de l'escena política en uns termes en els quals no es vol competir, perquè s'entén que el capital polític propi adquireix valor en un altre eix de confrontació. Tot depèn, és clar, del camp de joc en què competeixi cadascun dels partits polítics, com també del perfil dels votants que es tingui. Però en fer això, per defecte, s'assumeix com a no-qüestionable el marc nacional definit per l'Estat, s'assumeix la regionalització de l'espai polític i la submissió de la seva lògica política i de protesta als enfrontaments del camp polític espanyol.

L'aparició d'una formació política com Podemos ha posat en evidència aquestes lògiques de doble camp de joc, malgrat que no es pot descartar que pugui acabar remouent prou el marc polític espanyol per generar noves estructures d'oportunitat en què les propostes del moviment pel dret a decidir trobin alguna fórmula d'encaix. És difícil però no impossible.

Una altra qüestió és la capacitat d'aquest moviment de protesta per aglutinar altres elements de protesta, altres conflictes. Aquesta és una qüestió que ha estat plantejada recentment per l'ANC en adherir-se a la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), en la lògica de la universalització de la protesta que es produeix en moviments de canvi polític. Durant la Transició, aquesta característica era ben present en les mobilitzacions ciutadanes, en què es concentrava l'expressió de totes les reivindicacions existents en el context postdictatorial. Tot estava per fer i totes les demandes confluïen en un únic moviment global que guanyava la seva legitimitat al carrer: autonomia, amnistia, llibertat sindical, etc. A Catalunya es produí un ampli moviment de

protesta que, tal com expliquen Molinero i Ysàs (2014), tingué una gran influència en tota la política de la Transició a escala estatal.

En el cas del moviment per la independència, s'ha aconseguit per primera vegada generar un moviment de masses que reivindica la plena sobirania nacional, un moviment empès per un context sociopolític que afavoreix la protesta ciutadana. De fet, es tracta d'un moviment que es reivindica sobre la base de valors universals com el dret a votar, el dret a decidir, la democràcia, i que adopta un caràcter intergeneracional, ideològicament transversal, sense marques d'identificació tancades pel que fa a llengua i origen nacional. Malgrat això, encara li manca articular al seu voltant altres reivindicacions presents en el context català, de manera que els actors mobilitzats en la protesta esdevinguin la representació de l'únic subjecte col·lectiu davant del poder, com a base de legitimació de la protesta. En aquest sentit, les manifestacions per l'escola han estat un exemple d'aquesta suma de reivindicacions (per l'educació pública, contra les retallades, contra la Llei Wert, a favor del català, etc.), escenificada en la combinació de la marea groga i la marea verda.

Un altre factor que pot generar nous consensos al voltant de les mobilitzacions pel dret a decidir, en el context d'immobilisme estatal que hem comentat, és que no es deixi tota la iniciativa política a les institucions catalanes, sinó que es duguin a terme accions de protesta que vagin més enllà de la mobilització per part de la mateixa base social que sosté el moviment, és a dir, mitjançant altres formes de protesta. Algunes ja s'han assajat, com ara la negativa a pagar els peatges de les autopistes, o bé la iniciativa d'alguns petits empresaris de pagar els impostos directament a la hisenda catalana. També hi ha la possibilitat que el moviment pel dret a decidir adopti campanyes de solidaritat envers els col·lectius més afectats per la crisi econòmica.

4. CLOENDA: DESPRÉS DEL 9N

La perspectiva de les eleccions del 27 de setembre de 2015 marca una nova fita en les mobilitzacions pel dret a decidir, alhora que orienta el moviment cap a una proposta clarament independentista com a fórmula per superar l'actual atzucac davant la negativa del Govern espanyol a parlar o negociar un possible referèndum. L'opció d'una declaració unilateral a partir d'una majoria parlamentària suficient és la darrera sortida del moviment. Tanmateix, l'aparició de nous actors polítics en l'escena espanyola i catalana (Podemos i C's) obre noves incògnites sobre com els canvis que vindran afectaran la mobilització, però sobretot obre interrogants sobre si a Espanya hi haurà nous inter-

locutors amb els quals es podrà negociar una sortida pactada a la reivindicació del dret a decidir.

En qualsevol cas, queda pendent conèixer l'evolució d'aquest ampli moviment de protesta, que ha adoptat dimensions històriques i que durant el 2014 ha certificat la seva capacitat de mobilització i d'articulació, en una fórmula polièdrica que inclou entitats de llarg recorregut (Òmnium) i entitats de nova creació (ANC) amb una àmplia base territorial disseminada per tot Catalunya. L'assetjament que s'està produint des de l'Estat espanyol cap a la llengua i la cultura catalanes, la manca de resposta a les reivindicacions, la crisi econòmica i la manca de solucions cap a les necessitats dels ciutadans (en general, el context de bloqueig i d'enrocament de les institucions polítiques de l'Estat) fan preveure una dinàmica continuada de mobilització.

La legitimitat d'aquest moviment és molt elevada, si tenim en compte el volum de les manifestacions, el gran nombre d'activistes que hi treballen com a voluntaris, el fet que el 9N hi participés un terç dels ciutadans de més de 16 anys, la presència elevadíssima de la protesta a Internet i la creixent repercussió en l'àmbit internacional. Cal superar, però, alguns entrebancs, com ara la necessitat de generar espais de trobada entre diverses reivindicacions presents a la Catalunya actual, la necessitat d'evitar el desengany o el desànim entre uns ciutadans que no estan acostumats a confiar en la pròpia força per a canviar les coses i la necessitat d'evitar les interferències que la dinàmica electoral introdueix en el moviment social de base.

D'altra banda, cal tenir en compte la capacitat d'aquestes mobilitzacions per generar nous espais de participació ciutadana, per apoderar els ciutadans i donar-los confiança en la possibilitat de canviar les coses. Entre altres coses, la mateixa reivindicació ha produït un efecte democratitzador molt interessant, que té molt a veure amb les característiques que es donen en les protestes actuals arreu del món: horitzontalitat de l'organització de la protesta, ús intensiu d'Internet com a mitjà d'organització i de propagació de la protesta i generació de noves dinàmiques de debat i discussió pública des de la base social; en el cas de Catalunya, a cada poble i a cada barri.

Bibliografia

- ADELL, Ramon (2005). «Manifestómetro: recuento de multitudes y significados de la movilización». *EMPIRIA: Revista de Metodología de Ciencias Sociales*, núm. 9 (gener-juny), p. 171-208.
- ANGUERA, Pere (2007). *L'ombra de la independència al darrer terç del segle XIX*. Reus: Centre de Lectura. 1r Congrés d'Història de l'Independentisme Català (Reus).
- (2008). *L'Onze de Setembre: Història de la Diada (1886-1938)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BARNILS, Andreu (2014). *La revolució tranquil·la: Carme Forcadell i l'Assemblea Nacional Catalana*. Barcelona: Rosa dels Vents.
- BUCH, Roger (2007). *L'Independentisme des del final del franquisme fins a la transició: El Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN)*. Reus: Centre de Lectura.
- (2012). *L'herència del PSAN*. Barcelona: Base.
- CANETTI, Elias (2015). *Massa e potere*. Roma: Adelphi.
- CREXELL, Joan (1985). *El monument a Rafael Casanova*. Barcelona: El Llamp.
- Encuesta social europea* (2013). Barcelona: UPF.
- Enquesta sobre el context polític a Catalunya* (2014). Centre d'Estudis d'Opinió. REO, núm. 760.
- ESTRADÉ, Antoni; TRESERRA, Montserrat (1990). *Catalunya independent?* Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- GUINJOAN, Marc; RODON, Toni; SANJAUME, Marc (2013). *Catalunya, un pas endavant*. Barcelona: Fundació Josep Irla: Angle.
- HIERRO HERNÁNDEZ, María José (2010). *Canvis a curt termini en la identificació nacional a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill.
- MARTÍ, Pere (2014). *El dia que Catalunya va dir prou: La història de l'ANC des de la seva fundació fins a l'acord sobre la consulta per la independència*. Barcelona: Columna.
- MARTÍ, Salvador; SILVA, Eduardo (2014). «Introducción: movilización y protesta en el mundo global i interconectado». *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm. 105 (abril 2014): *Movilización ciudadana transnacional: nuevas formas de activismo político*, p. 7-18.
- MOLINERO, Carme; YSÀS, Pere (2014). *La cuestión catalana: Cataluña en la transición española*. Barcelona: Crítica.
- MONNÉ, Enric; SELGA, Lluïsa (1991). *Història de la Crida a la Solidaritat*. Barcelona: La Campana.
- MUÑOZ, Jordi; GUINJOAN, Marc; VILAREGUT, Ricard (2010). «Les consultes sobre la independència: context, organització i participació». A: PARÉS, Marc. *Informe sobre l'estat de la democràcia a Catalunya*. Barcelona: IGOP-UAB.
- PARÉS, Marc (2013). *Informe sobre l'estat de la democràcia a Catalunya*. Barcelona: IGOP-UAB.
- SERRANO, Ivan (2013). *De la nació a l'estat*. Barcelona: Angle.
- VILAREGUT SÀEZ, Ricard (2011). *Memòria i emergència en l'independentisme català: El cas de la Plataforma pel Dret de Decidir*. Tesi doctoral.